

Η ΒΛΑΧΟΥΡΙΑ

Αντικαθιστούμε τὸ ἄρθρο αὐτὸ ποὺ γράφτηκε ἀπὸ τὸν κ. Ν. Γ. Μέρτζον ἐπὶ στήλη «Βορραϊνὰ ἑσπερογράφα» τῆς ἐφημερίδος «Ἑλληνικὸς Βορράς» Θεσσαλονίκης.

Τμῆμα τῆς ρωμησοῦνης ἐλάχιστο ἀλλὰ ἀκαταμάχητο οἱ Βλάχοι σφραγίζουν κυριαρχικὰ τὴν ζωὴ τοῦ Γένους. Εἶναι ἡ πιὸ κυρίαρχη ζωντανὴ ἔκφραση τοῦ Μεσαιωνικοῦ Ἑλληνισμοῦ, ἀλλὰ τοὺς λησμονοῦμε. Ὑπὸ τὸ μόδιον θέτει τὸν λύχον ἢ ἀφροσύνη μας ἢ μέ πέλους σιωπῆς τοὺς τυλίγει ἢ μικρότητά μας. Ἀμάθεια, δειλία, μικρόχαμος καὶ κοντόφθαλμος ἀθηνοκεντρισμὸς κρατᾷ τὴν περήφανη ράτσα τῶν ὀρειθασίων ἀκριτῶν στὴν ἀφάνεια, ὅταν δὲν τοὺς... χαρίζει σὲ ξένους. Καὶ ὅς εἶναι ἡ Ἀθήνα κοσμημένη μὲ τίς θαρύτιμες δωρεὰς τῶν βλαχοφῶνων.

Βλάχοι ὅλοι περίπου οἱ μεγάλοι ἔθνικοι εὐεργέτες, πλὴν Συγγροῦ. Τὰ Μετσόβιο Πολυτεχνεῖο, ἡ Ἀκαδημία, ἡ Ἐθνικὴ Βιβλιοθήκη, τὸ καλλιμάρμαρο Ἐθνικὸ Στάδιο, τὸ Ζάππειο δωρεὰ τῶν Βλάχων στὴν πρωτεύουσα τῆς ἑλληνοσοῦνης. Ζάππας, Στουρνάρας, Σίνας, Ἀβέρωφ Τσοίτσας στὴν πρώτη γραμμῇ. Βλάχος ὁ ἰδρυτὴς τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς — ὁ Γεώργιος Σταύρου καὶ οἱ μετέπειτα συνεχισταί της, οἱ Βαλαωρίται. Πρῶτοι στ' ἄρματα, πρῶτοι στὰ γράμματα, πρῶτοι στὶς τέχνες.

Κρυστάλλης, Βαλαωρίτης, Ζαλοκώστας ζωντανεύουν τὴν ποίηση. Ὁ Ρήγας ὁ Βελεστινλῆς, Βλάχος κί' αὐτὸς ὀραματίζεται τὴν Μεγάλην Ἑλλάδα καὶ ξεσηκώνει τοὺς ραγιάδες στὰ ὄρια τῆς ρωμαϊκῆς Βαλκανικῆς ποὺ ἑλληνοκρατεῖται. Ἀμέτρητοι οἱ βλαχοφῶνοι ἄρματωμένοι τοῦ Γένους. Βλάχος Νικοτσάρας, Μπουκουβάλας ἀνάβουν φωτιὰς ἐπὶ τὴν Θεσσαλία, στὰ Αἰγαῖο πρὶν ἢ τὸ Εἰκοσιένα. Ὁ Γεωργάκης Ὀλύμπιος κί' ὁ καπετὰν Γιάννης Φαρμάκης σηκώνουν πρῶτοι τὸ μπαϊράκι τῆς λευτεριᾶς μὲ τὸν Ὑψηλάντη καὶ γίνονται ὀλοκαύτωμα. Καὶ νὰ μὴ μετρήσουμε τοὺς βλαχοφῶνες Σουλιῶτες, τοὺς Γαρδισιῶτες, τοὺς Ἀσπροποταμίτες καπεταναίους καὶ πολεμιστὲς ποὺ βαστάνε τὸν πόλεμο μὲ τὸν Ἀλῆ πασᾶ καὶ ἔπειτα πέφτουν, μὲ τὸν Μάρκο Μπότσαρη, στὸ Μεσολόγγι. Δυὸ Βλάχοι πρωθυπουργοί, ὁ Κωλέττης καὶ ὁ σοφὸς καθηγητὴς Σπυρίδων Λάμπρου — πατέρας τῆς κυρίας Λίνας Τσαλδάρη. Ὁ ἓνας ἀπὸ τοὺς δύο αὐθεντικούς ἀφηγητὲς τοῦ Εἰκοσιένα ὁ μόνος ἀντικειμενικὸς — εἶναι Βλάχος, ὁ Νικόλας Κασσομούλης.

Τὸ πρῶτο ἑλληνικὸ τυπογραφεῖο ποῦ στήνεται στὰ Βαλκάνεια δουλεύει στὴν Μοσχόπολη τὰ ἑλληνικὰ γράμματα. Στὴν ἀκριτικὴ Μητρόπολη τῆς Βλαχουργιάς στὸ Μοναστήρι ξεκινάει ὁ Μακεδονικὸς Ἀγῶνας. Βλαχόφωνοι ὅλοι τοῦ Ἑλληνικοῦ Κομιτάτου. Ἀνεπανάληπτοι χρυσοὶ οἱ βλαχόφωνοι Καλαρύτες, πρῶτο τὸ Μέτσοβο καὶ τὰ μισὰ Ζαγόρια στὴν Ἡπειρο. Τραπεζίτες καὶ βαρῶνοι στὴν Αὐστρουγγαρία, ἔμποροι κατὰ μῆκος ὄλου τοῦ Δούναβη κρατοῦν στὰ χέρια τους ὅλο τὸ ἐμπόριο. Δικὰ τους τὰ ἐπιβλητικὰ καραβάνια ποῦ κινοῦν ἀπὸ τὰ Γιάννινα γιὰ νὰ φτάσουν στὴν Βουδαπέστη. Δικὰ τους τὰ ἀρματολίκια καὶ τὰ περάσματα ἀπὸ ὅπου διακινεῖται ὁ πλοῦτος τῶν πρότυπων λαϊκῶν συνεταιρισμῶν πρὸς τὴν Δύση. Σωριάζουν μὲ τὰ φτυάρια τὰ φλωριά καὶ τὰ σκορπίζουν ὅλα, μέχρι τὸ τελευταῖο, γιὰ τὸ Γένος. Μὲ βλάχικο χρυσάφι κυριαρχεῖ τὸ Δώδεκα στὸ Αἰγαῖο ἢ Πατρίδα — μὲ τὸν « Ἀβέρωφ » — καὶ σαρώνει τὴν Τουρκία.

Τὶ τὰ θυμόμαστε; Ἐπειδὴ τὰ ξεχνοῦμε. Ὀλοένα ἀποζητοῦμε τὴν μιζέρια, τὴν λησμονιά, τὴν φτώχεια, ὅπου ὑπάρχει μεγαλωσύνη. Εἰκοσιπέντε σελίδες πιάνει ἡ βιβλιογραφία τῶν ξένων ἐπιστημόνων ποῦ μελέτησαν τοὺς βλαχόφωνους Ἕλληνες! Οἱ ξένοι δοξάζουν τὴν Ἑλλάδα, ἐμεῖς τὴν κρύβουμε. Δὲν μετριοῦνται οὔτε στὰ δάκτυλα τοῦ ἐνὸς χεριοῦ οἱ Ἕλληνες ἐπιστήμονες ποῦ ἀσχολήθηκαν μὲ τὸ θέμα! Κι ἀπ' αὐτοὺς οἱ περισσότεροι τὸ θίγουν παρεπιπτόντως...

Ἔρχεται στὴν ἐπικαιρότητα — τὸ θέμα καθὼς δύο νέοι ἐπιστήμονες, ἀνερχόμενοι φιλόλογοι, ἀνακηρύσσονται διδάκτορες μὲ θέμα τοὺς Βλάχους. Ὁ κ. Νικόλαος Κατσάνος στὴν Φιλοσοφικὴ τῆς Θεσσαλονίκης, ὁ κ. Ἀχιλλεὺς Γ. Λαζάρου στὴν Φιλοσοφικὴ τῆς Ἀθήνας ἀποδεικνύουν ἐπιστημονικὰ πῶς ἐπιβίωσε ἡ λατινικὴ γλῶσσα στὰ ἑλληνικὰ πολεμικὰ χεῖλη. Νὰ ἐλπίσουμε σὲ μιὰ στροφή τῆς ἐθνικῆς ἐπιστήμης πρὸς τὸν ἐγκαταλειμμένο ἐθνικὸ μας πλοῦτο; Ἰσως. Ὁ ἀείμνηστος Κων Μέρτζιος δὲν ἦταν καθηγητῆς.

Ήταν ἔμπορος βλαχόφωνος, στήν Βενετία. Αὐτό δὲν τὸν ἐμπόδισε νὰ ἀνακαλύψη, νὰ διασώσῃ καὶ νὰ μελετήσῃ πρῶτος καὶ μόνος, ἐπὶ χρόνια, τὸ ἐλληνικὸ Ἄρχεῖο τῆς Βενετίας. Κολοσσιαία ἡ προσφορὰ τοῦ «ἀσπούδαχτου» πού σάρωσε ὅλους τοὺς σπουδαγμένους καὶ ἀνακηρύχθηκε τελικὰ Ἀκαδημαϊκὸς συνταιριάζοντας τὸν Κερδῶο Ἑρμῆ μὲ τὴν Ἀθηνᾶ — προνόμιο τῶν καθαρῶν μυαλῶν τοῦ βουνοῦ.

Εἶναι δὲν εἶναι διακόσιες χιλιάδες ψυχές. "Αειντε τριακόσιες. Ἄλλὰ, παντοῦ ὅπου δράση, πρῶτοι. Νὰ θυμηθοῦμε καὶ μιὰν ἄλλη πλευρά; Βλάχοι πρῶτοι καὶ στὸ ΕΑΜ. Ὁ καθηγητὴς Γ. Σβῶλος, ὁ ἡγέτης τοῦ Κ.Κ.Ε. Γιώργης Σιάντος, ὁ κομισσάριος τοῦ ΕΛΑΣ Ἀνδρέας Τζήμας (στὴν τριανδρία Βελουχιώτη — Σαράφη — Τζήμα) ὁ καπετὰν Γούσιας, πού, ἀπὸ μπαλωματῆς στὸ Συρράκο, γίνηκε ἀντιστράτηγος τοῦ Τρίτου Γύρου καὶ ἀντίκρου τους ὁ Γεώργης Μόδης καὶ ἄλλοι....

Ν.Ι. ΜΕΡΤΖΟΣ